

УДК 37.013.73

Цитування:

Гриценюк Р. А. Специфіка сальси як хореографічного феномена в контексті світового соціокультурного простору *Мистецтвознавчі записки*: зб. наук. праць. Вип. 37. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 63-67.

Gritsenyuk R. (2020). Specificity of salsa as a choreographic phenomenon in the context of the world socio-cultural space. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 37, 63-67 [in Ukrainian].

*Гриценюк Роман Анатолійович,
Заслужений діяч мистецтв України,
доцент кафедри хореографії Рівненського
державного гуманітарного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5361-7210>
flashrivnedance@ukr.net*

СПЕЦИФІКА САЛЬСИ ЯК ХОРЕОГРАФІЧНОГО ФЕНОМЕНА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Мета статті – виявити специфіку сальси як складного хореографічного феномену в контексті розвитку соціокультурного та соціомистецького простору другої половини ХХ – початку ХХІ ст.; визначити стилістичні та техніко-технічні особливості популярних видів сальси на сучасному етапі розвитку соціальних та шоу-танців.

Методологія дослідження. Для досягнення мети у дослідженні застосовано такі методи наукового пізнання, як: метод історизму, що посприяв вивченню особливостей формування та зародження сальси; типологічний метод – для виявлення факторів впливу на формування, розвиток та трансформацію сальси і визначення особливостей даного процесу; метод порівняльного аналізу, спрямований на виявлення спільних та відмінних елементів популярних сучасних стилів сальси; метод мистецтвознавчого аналізу – для визначення характерних стилістичних ознак Сальси як соціального та шоу-танцю. **Наукова новизна.** Здійснено мистецтвознавче дослідження сальси як складного культурного, мистецького та соціального явища; досліджено процес формування та розвитку сальси в історичній ретроспективі; проаналізовано найтиповіші танцювальні рухи та фігури танцю сальса; на основі мистецтвознавчого аналізу, виявлено характерні стилістичні ознаки «колумбійської сальси», «сальси Касіно», «сальси Лос-Анджелес», «сальси-Метрополітен», «Домініканської Сальси», «сальси-фрістайл», «сальси-Руеда» та ін.; розглянуто та охарактеризовано практичні та теоретичні аспекти діяльності міжнародних фестивалів сальси. **Висновки.** Сальса як багатонаціональний танцювально-музичний комплекс сформувався внаслідок складних транзакцій, закодованих у різноманітних стилях танцю. Сучасна сальса – результат розвитку традиційних латиноамериканських жанрів та їх наступної американізації. Надзвичайно популярний у всьому світі танець позбавлений, на відміну від багатьох бальних танців, умов жорсткої кодифікації і стандартизації, відкритий для імпровізації, а тому постійно розвивається, хоча не є виключенням і виконання сальси за певним шаблоном чи хореографією.

Ключові слова: соціальні танці, шоу-танці, сальса, хореографічний феномен, стилістичні особливості, техніка виконання.

Гриценюк Роман Анатолійович, Заслуженный деятель искусств Украины, доцент кафедры хореографии Ровенского государственного гуманитарного университета

Специфика сальсы как хореографического феномена в контексте мирового социокультурного пространства

Цель статьи – выявить специфику сальсы как сложного хореографического феномена в контексте развития социокультурного пространства и пространства социального искусства второй половины ХХ – начала ХХІ в.; определить стилистические и технико-технические особенности популярных видов сальсы на современном этапе развития социальных и шоу-танцев. **Методология исследования.** Для достижения цели в исследовании применены следующие методы научного познания: метод историзма, который помог изучению особенностей формирования и зарождения сальсы; типологический метод – для выявления факторов влияния на формирование, развитие и трансформацию сальсы и определения особенностей данного процесса; метод сравнительного анализа, направленный на выявление общих и отличительных элементов популярных современных стилей Сальсы; метод искусствоведческого анализа – для определения характерных стилистических признаков сальсы как социального и шоу-танца. **Научная новизна.** Осуществлено искусствоведческое исследование сальсы как сложного культурного, художественного и социального явления; исследован процесс формирования и развития сальсы в исторической ретроспективе; проанализированы типичные танцевальные движения и фигуры танца сальса; на основе искусствоведческого анализа, выявлены характерные стилистические признаки «Колумбийской сальсы», «сальсы Кассино», «сальсы Лос-Анджелес», «сальсы-Метрополитен», «Доминиканской сальсы», «сальсы фристайл», «сальсы-

Руэда» и др.; рассмотрены и охарактеризованы практические и теоретические аспекты деятельности международных фестивалей сальсы. **Выводы.** Сальса как многонациональный танцевально-музыкальный комплекс сформировался в результате сложных транзакций, закодированных в различных стилях танца. Современная сальса – результат развития традиционных латиноамериканских жанров и их последующей американизации. Очень популярный во всем мире танец лишен, в отличие от многих бальных танцев, условиях жесткой кодификации и стандартизации, открытый для импровизации, а потому постоянно развивается, хотя не является исключением и выполнения сальсы по определенному шаблону или хореографии.

Ключевые слова: социальные танцы, шоу-танцы, сальса, хореографический феномен, стилистические особенности, техника исполнения.

Gritsenyuk Roman, Honored Art Worker of Ukraine, Associate Professor of the Department of Choreography, Rivne State Humanitarian University

Specificity of salsa as a choreographic phenomenon in the context of the world socio-cultural space

The purpose of the article is to identify the specifics of Salsa as a complex choreographic phenomenon in the context of the development of social and cultural space and the space of social art of the second half of the 20th and beginning of the 21st centuries; determine the stylistic and technical characteristics of the popular types of Salsa at the present stage of development of social and show dances. **Methodology.** To achieve the goal, the following scientific knowledge methods were used in the study: the historicism method, which helped to study the features of the formation and origin of Salsa; typological method - to identify factors influencing the formation, development, and transformation of Salsa and determine the features of this process; a method of comparative analysis aimed at identifying common and distinctive elements of popular modern Salsa styles; method of art history analysis - to determine the characteristic stylistic features of Salsa as social and show dance. **Scientific novelty.** An art study of Salsa as a complex cultural, artistic and social phenomenon was carried out; the process of formation and development of Salsa in historical retrospective is investigated; typical dance movements and Salsa dance figures are analyzed; based on art history analysis, the characteristic stylistic features of Colombian Salsa, Salsa Cassino, Salsa Los Angeles, Salsa Metro, Dominican Salsa, Salsa Freestyle, Salsa Rueda, etc. The practical and theoretical aspects of the activities of the international Salsa festivals are reviewed and characterized. **Conclusions.** Salsa as a multinational dance and music complex was formed as a result of complex transactions encoded in various styles of dance. Modern Salsa is the result of the development of traditional Latin American genres and their subsequent Americanization. Dance, which is very popular all over the world, is deprived, unlike many ballroom dances, of conditions of strict codification and standardization, open for improvisation, and therefore is constantly evolving, although it is no exception to perform Salsa according to a certain pattern or choreography.

Key words: social dances, show dances, Salsa, choreographic phenomenon, stylistic features, performance technique.

Актуальність теми. Самобутність сальси та її привабливість для людини завдяки специфіці поєднання афро-латинських ритмів та характерному звуку, що викликає не контрольоване бажання танцювати, зумовило її широке поширення з часів виникнення не лише в Північній та Південній Америці, а й на всіх континентах. На початку XXI ст. сальса позиціонується як один із найперспективніших танцювальних напрямів у світі та найпопулярніший тип танцювальної музики, а її ринок охоплює багаточисельні конгреси, фестивалі, школи танців, майстер-класи провідних танцюристів світового рівня тощо.

Мета статті – виявити специфіку сальси як складного хореографічного феномену в контексті розвитку соціокультурного та соціомистецького простору другої половини XX – початку XXI ст.; визначити стилістичні та техніко-технічні особливості популярних видів сальси на сучасному етапі розвитку соціальних та шоу-танців.

Аналіз публікацій. Протягом останнього десятиліття науковий інтерес до проблематики соціальних танців як культурного і мистецького феномену актуалізується. Багатоаспектність означеної тематики, що належить до складних міждисциплінарних проблем, зумовила

різноманітність підходів до його вивчення у наукових працях вітчизняних дослідників: Д. Погібиль у науковій публікації «Педагогіка соціального танцю в сучасному соціокультурному просторі» (2013 р.) аналізує поняття «соціальні танці», розглядає специфіку їх викладання та формулює головні відмінності даного процесу від методики вивчення спортивного бального танцю; О. Плахотнюк у статті «Квітнесенція соціальних танців» (2018 р.) робить спробу узагальнити дослідження соціального танцю в науковому дискурсі XX ст. та на сучасному етапі, окреслює його специфіку в новаторських художньо-мистецьких формах та уточнює понятійно-категоріальний апарат опису та ін. Специфіка сальси в них аналізується досить побіжно та оглядово. Набагато більшу увагу означена проблематика викликає у зарубіжних дослідників, зокрема, П. Ренти («Латинський танець Сальса», 2004 р.), К. Борланд («Осмилюючи різницю: лихоманка Сальси в Нью-Джерсі», 2009 р.), М. Пусника та К. Січерл («Переїзд та персоналізація Сальси в Словенії», 2010 р.), А. Кабіра («Сальса/Бхангра: транснаціональні ритмічні культури в порівняльній перспективі», 2011 р.) тощо.

Зростаюча популярність сальси у вітчизняному соціокультурному та

соціомистецькому просторі, а головне – унікальність даного соціального та шоу-танцю, вимагає ґрунтовного осмислення з позицій сучасного мистецтвознавства.

Виклад основного матеріалу. Сальса – (від ісп. salsa – «соус») – це парний танець, що характеризується особливою розкутою пластикою, визначеною послідовністю кроків («крок-крок-крок-пауза») та спонтанним, імпровізованим поєднанням різноманітних танцювальних елементів [2, 45], зокрема «обертів», «вузлів», «футворку» (дані виразні елементи танцю пов'язані з рухом ніг та послідовністю кроків); форма синкретичного танцю, що бере початок на Кубі; поєднання різноманітних латиноамериканських та афро-карибських танців. С. Слоат стверджує, що у сальсі наявні традиції англосовітських, франкомовних, іспаномовних та португаломовних країн: ямайський денсхол, домініканська мереха та бачата, французько-карибський зук, бразильська самба де Гафієра та ангольська кізобма [10].

На думку дослідників, важливим аспектом у процесі наукового осмислення специфіки сальси є історія міграції, що охоплює сучасні транснаціональні вектори даної форми танцювальної музики [4, 42]. Сальса була створена завдяки рухам людей, музиці та ритмічним культурам в Африці, на Карибах та у Сполучених Штатах Америки. Сублімування європейських парних танців та ліричних стилів з африканськими ритмами і ударними традиціями, перенесеними з Карибського моря, посприяло виникненню на Кубі форми танцю та музики під назвою Сон [6, 34], що під впливом танцювальної культури Нью-Йорку 1930-х рр. трансформувалися в танці мамбо, ча-ча-ча та бугалу [11, 45]. Протягом 1960-х рр. ці надзвичайно різноманітні традиції було переосмислено в Нью-Йорку імігрантами з Пуерто-Ріко, що призвело до виникнення кодифікованої, енергійнішої та стилізованішої форми танцю – Сальси.

Основою цієї мистецької форми є гібридність, дислокація та перетворення, що закладена в її назві та, відповідно, трансформації термінології. На думку Л. Вексера, назва «сальса» (у перекладі з іспанської – соус) – кулінарна метафора, що викликає образ гострої суміші, певною мірою відображає власне гібридне походження музики та її «заразну привабливість» [11, 3]. Дослідник наголошує, що мінливість назви, котра використовується відносно багатьох популярних танцювальних форм сформованих у Латинській Америці, засвідчує мінливість її транснаціональної природи [11, 5]. Ц. Рондон стверджує, що термін «сальса» введено до загального використання венесуельським диск-

жокеєм Ф. Ескалона в 1960-х рр. для означення латинської танцювальної музики [9, 3].

Станом на 70-ті рр. ХХ ст. сальса популяризувалася на території Латинської Америки, великою мірою завдяки використанню музики в якості лейбла компанією «Fania Records» [11, 4].

На думку А. Кебір, сальса як музична традиція з надзвичайно розвинутим танцювальним репертуаром утворена «внаслідок багаточисленних розривів та союзів – рабства, іспанського колоніалізму та пансіпанамериканського руху музики і людей, наразі транснаціоналізована через непередбачувані контури, що пов'язують глобальні північ та південь» [5, 264]. Виникнувши в результаті переміщення людей, музики та ритмічних культур через Африку, Карибський басейн та Сполучені Штати Америки, сальса вийшла за межі першочергових регіональних кордонів та стала культурно значимою, унікальною латиноамериканською ідентичністю.

В європейському соціомистецькому просторі сальса отримує популяризацію в 1990-х рр. Найпершим стилем сальси, що популяризувався в Іспанії став Кубинський стиль.

Нові сучасні стилі сальси пов'язані та названі на честь географічних територій, в яких їх розроблено. Дослідники наголошують, що, не зважаючи на наявність багатьох різноманітних версій танцю, характерними ознаками, що сприяють ідентифікації стилю, є:

- таймінг;
- основні кроки;
- схеми;
- домінування кругових чи лінійних елементів [8, 150–152];
- крени та рухи тіла;
- випадки та фігури;
- танцювальна дія та манера партнерської взаємодії виконавців [11, 3–4].

Специфіка сальси полягає в особливому стилі виконання: позиція в парі може бути відкритою, закритою, вільною або щільною; верхня частина тіла виконавців лишається нерухомою, відповідно дія концентрується на ногах та супроводжується обертами стегон (акцент на четверту долю такту). Кожна композиція сальси включає складну африканську перкусію, засновану на ритмі клавесина (має чотири типи).

Найтипівішими танцювальними рухами та фігурами танцю сальса є «вісімка» (партнери виконують обертання один перед одним у відкритій позиції пари), «вісімка зі сцепленими руками» (ускладнена «вісімка», особливістю якої є зчеплені руки при виконанні напівобертів партнерами), «оберт у замку» (складна фігура, у процесі виконання якої партнер тримає партнерку

за руки та розвертає так, щоб її права рука лишалася за спиною; виконається в обидві сторони), «оберт зі зміною місць» (фігура, в процесі виконання якої партнер, повертаючи партнерку під рукою, переходить на її місце), «напівоберт» (типова фігура колумбійського стилю, відома також як «оберт в обіймах»), «удари пачанги каблуком» (фігура колумбійського різновиду, запозичена з танцю пачанга).

Сучасна сальса – результат розвитку традиційних латиноамериканських жанрів та їх наступної американізації. На думку дослідників, неабиякий вплив здійснили жанри сон, джаз, а частково – плена, кумбія, рок-н-рол, фанк та r'n'b. О. Платонова стверджує, що окрім головної генеалогічної гілки сальси, від креольського контрдансу до мамбо, існував і ряд інших, побічних гілок, що представляли різноманітні регіональні танці, зокрема кубинська румба, пуерторіканська бомба та плена, колумбійська кумбія та домініканська меренга – саме розмаїтість та неоднорідність стилістик зумовили специфіку танцювальної моделі сальси ХХІ ст. [1, 11].

На сучасному етапі відповідно до географічного поширення та культурного синкретизму, існує багато різноманітних стилів танцю сальса, найвідомішими з яких є:

– стиль калі або Колумбійська сальса, специфікою якої є надзвичайно швидкий темп виконання кроків та кроки з підскоком, запозичені з танцю пачанга, використання акробатичних, кругових та лінійних елементів. Основний крок виконується на будь-яку музичну долю, що може змінюватися протягом танцю;

– Кубинська сальса, відома також як сальса касіно – стиль, заснований на традиційній кубинській музиці і танцях гуарача та сон, виник у середині ХХ ст. Не зважаючи на приналежність сальса касіно до кругових стилів сальси, в ньому наявні лінійні елементи. Виконується в парі енергійно та темпераментно; акцент в основному русі робиться на першу долю такту. Найхарактернішою особливістю є виконання танцюристами складних фігур руками;

– стиль лос-анджелес – сальса Лос-Анджелес належить до лінійного стилю і характеризується швидким, динамічним темпом та чіткістю виконання, використанням танцюристами багатьох швидких комбінацій та акробатичних елементів. Основний крок виконується на найсильнішу музичну долю;

– Нью-Йоркська самба – стиль, відомий також як Сальса-Метрополітен, було створено Е.Торресом на основі кубинського сону; на формування специфіки стилю вплинули джазові інструменти. Виконується в парі, живо та темпераментно; акцент в основному русі виконується на другу долю такту. Стилістичною особливістю є наявність багатьох танцювальних

рухів, сольних композицій, пауз та музичних акцентів; своєрідного «дефілірування» партнерки повз партнера; лінійність стилю, швидкий та динамічний темп, за умови досить делікатного ведення;

– стиль Пуерто-Ріко – основний крок виконується вперед;

– Домініканська сальса – належить до кругового стилю Сальси, має лінійні елементи та вирізняється імпульсним веденням. Основний крок виконується на будь-яку долю музики, що протягом танцю може змінюватися;

– сальса-фрйстайл (вільний стиль виконання латиноамериканського бального танцю Сальса, що передбачає включення хореографічних елементів різноманітних танцювальних стилів).

Як правило, сальса – парний танець, проте у деяких варіантах, зокрема «Suelta» та «Rueda de Casino» (або Сальса-Руеда – кругова Сальса), зі встановленими типами композицій, що майже не мають варіацій, кілька пар колом танцюють під керівництвом ведучої пари, передаючи партнерок за годинниковою стрілкою.

Еклектика сальси демонструється на міжнародних «конгресах» – кількадечних спеціалізованих заходах, що включають в себе проведення шоу програм та соціальних танців для танцюристів аматорів та професіоналів, лекції, семінари та майстер-класи, спрямовані на ознайомлення з новаціями сальси. К. Борланд акцентує, що оскільки перші конгреси сальси почали проводитися наприкінці 90-х рр. ХХ ст. в іспаномовному світі, а згодом поширилися в англійськомовних країнах, прямий переклад слова «конгрес» від іспанського «конгресо» недоречний, оскільки насправді мова йде про «фестиваль» [3, 467]. Наразі дані конгреси відбуваються по всьому світу, що відображає бум сальси, глобальний феномен музики, танців та пов'язаних з ними товарів, що охопив мільйони людей.

З розвитком руху сальси в світовому масштабі, на початку ХХІ ст., особливого поширення отримав стиль Лос-Анджелес.

Надзвичайна популярність сальси як культурного, мистецького та соціального явища, на думку дослідників, зумовлена кількома причинами:

– глобальною культурною індустрією сальси, що базується на зв'язку танцю та музики в єдине ціле;

– репрезентацією сальси танцювально-соціального співтовариство, котре не обмежене віковими, суспільними або етнічними відмінностями і охоплює більшу частину людей;

– безпосередній зв'язок сальси з суспільним життям, зокрема навчання танцю в спеціалізованих школах, а також масштабне поширення в багатьох громадських місцях – на

фестивалях, конгресах, святкуваннях, урочистостях, опен-ейрах та ін. [7, 111].

Наукова новизна. Здійснено мистецтвознавче дослідження сальси як складного культурного, мистецького та соціального явища; досліджено процес формування та розвитку сальси в історичній ретроспективі; проаналізовано найтиповіші танцювальні рухи та фігури танцю Сальса; на основі мистецтвознавчого аналізу, виявлено характерні стилістичні ознаки «Колумбійської сальси», «сальси Касіно», «сальси Лос-Анджелес», «сальси-Метрополітен», «Домініканської сальси», «сальси-фрестайл», «сальси-Руеда» та ін.; розглянуто та охарактеризовано практичні та теоретичні аспекти діяльності міжнародних фестивалів сальси.

Висновки. сальса як багатонаціональний танцювально-музичний комплекс сформувався внаслідок складних транзакцій, закодованих у різноманітних стилях танцю.

Сучасна сальса – результат розвитку традиційних латиноамериканських жанрів та їх наступної американізації. Надзвичайно популярний у всьому світі танець позбавлений, на відміну від багатьох бальних танців, умов жорсткої кодифікації і стандартизації, відкритий для імпровізації, а тому постійно розвивається, хоча не є виключенням і виконання сальси за певним шаблоном чи хореографією.

Література

1. Платонова О. А. *Сальса как феномен латиноамериканской культуры* : автореферат дис. канд. искусствоведения : 17.00.02 / государственный институт искусствознания Министерства культуры РФ. Москва, 2016. 28 с.
2. Платонова О. А. Танцевальный флешмоу как социокультурное явление: экранный образ и внеэкранная реальность. *Наука телевидения*. 2017. С. 39-64., с. 45.
3. Borland K. Embracing difference: Salsa fever in New Jersey. *Journal of American Folklore*. 2009. Issue 122. pp. 466–492.
4. Kabir A. Salsa/Bhangra: Transnational Rhythm Cultures in Comparative Perspective. *Music and Arts in Action*. 2011. № 3. pp. 40-54.

5. Kabir A. The European Salsa Congress Music and Dance in Transnational Circuits. In : *A Companion to Diaspora and Transnationalism*. 2013, pp. 263-276. DOI: 10.1002/9781118320792.ch15.

6. Manuel P. *Caribbean Currents: Caribbean Music from Rumba to Reggae*. Philadelphia: Temple University Press, 2006. 342 p.

7. Pusnik M., Sicherl K. Relocating and personalizing salsa in Slovenia: to dance is to communicate. *Antropological notebook*. 2010. № 16(3). pp. 107-123.

8. Renta P. Salsa dance Latino / a history in motin. *Centro journal*. Special Issue : Puerto Rican music and dance: ricanstructing roots. 2004. 16(2). pp.139-157.

9. Rondón C. M. *El Libro de la Salsa: Crónica de la Música del Caribe Urbano*. Caracas, Venezuela: Editorial Arte, 1980. 343 p.

10. Sloat S. *Caribbean Dance from Abakuá to Zouk: How Movement Shapes Identity*. Gainesville : University Press of Florida, 2005. DOI: 10.1002/9781118320792.ch15. 408 p.

11. Waxer L. *Situating Salsa: Global Markets and Local Meanings in Latin Popular Music*. New York, London: Routledge, 2002. 350 p.

References

1. Platonova, O. A. (2016). *Salsa as a phenomenon of Latin American culture*. Abstract of the Ph.D. dissertation. Moscow: State Institute of Art Studies of the Ministry of Culture of the Russian Federation [in Russian].
2. Platonova, O. A. (2017). Dance flashmash as a sociocultural phenomenon: on-screen image and off-screen reality. *The science of television*, pp. 39-64 [in Russian].
3. Borland, K. (2009). Embracing difference: Salsa fever in New Jersey. *Journal of American Folklore*, Issue 122, pp. 466–492 [in English].
4. Kabir, A. (2011). Salsa/Bhangra: Transnational Rhythm Cultures in Comparative Perspective. *Music and Arts in Action*, no. 3, pp. 40-54 [in English].
5. Kabir, A. (2013). The European Salsa Congress Music and Dance in Transnational Circuits. In: *A Companion to Diaspora and Transnationalism*, pp.263-276. DOI: 10.1002/9781118320792.ch15 [in English].
6. Manuel, P. (2006) *Caribbean Currents: Caribbean Music from Rumba to Reggae*. Philadelphia: Temple University Press [in English].
7. Pusnik, M., Sicherl, K. (2010). Relocating and personalizing salsa in Slovenia: to dance is to communicate. *Antropological notebook*, no. 16(3), pp. 107-123 [in English].
8. Renta, P. (2004). Salsa dance Latino, a history in motin. *Centro journal*. Special Issue: Puerto Rican music and dance: reconstructing roots, Vol. 16(2), pp.139-157 [in English].
9. Rondón, C.M. (1980). *El Libro de la Salsa: Crónica de la Música del Caribe Urbano*. Caracas, Venezuela: Editorial Arte [in Spanish].
10. Sloat, S. (2005). *Caribbean Dance from Abakuá to Zouk: How Movement Shapes Identity*. Gainesville: University Press of Florida. DOI: 10.1002/9781118320792.ch15 [in English].
11. Waxer, L. (2002) *Situating Salsa: Global Markets and Local Meanings in Latin Popular Music*. New York, London: Routledge [in English].

Стаття надійшла до редакції 18.12.2019
Прийнято до друку 19.01.2020